

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
 เมื่อวันที่ ๕ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๒๔
 ทางเดินเพื่อพ้นทุกข์

คำว่าโลกว่าวุ่นวาย ส่วนมากคิดไปสู่ภายนอก ด้วยความตั้งใจแน่วแน่คิดว่าโลกว่าวุ่นวาย ความจริงแล้วโลกอยู่ที่หัวใจของสัตว์และบุคคลแต่ละรายๆ ไม่เว้น อยู่กับจิต ความวุ่นสร้างขึ้นที่จิต แสดงอยู่ที่จิต เหมือนโรงงานที่เปิดแล้วไม่มีวันปิดนั้นแล ผู้จะระงับดับความวุ่นวายของโลกได้ ต้องเป็นผู้ปฏิบัติธรรมะ การปฏิบัติธรรมะกับการปฏิบัติตัวเอง การดูความวุ่นวายของโลกกับการดูความวุ่นวายของใจ อันเป็นสถานที่ผลิตขึ้นแห่งเรื่องทั้งหลายจนกลายเป็นโลกว่าวุ่นวาย ก็ไม่พ้นจากจิตดวงนี้ไปได้ ผู้ปฏิบัติจึงต้องมองดูที่นี้ จึงเรียกว่าปฏิบัติธรรมปฏิบัติตน

เราดูภายนอกหาความสิ้นสุดยุติไม่ได้ ดูตั้งแต่วันรู้จักเพียงสภาวะมาจนกระทั่งวันตาย หาความระงับดับความวุ่นวายของโลกซึ่งเกิดขึ้นที่ใจนี้ไม่ได้ ผู้ปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธเจ้าเท่านั้นจะเป็นผู้มีทางทราบได้ และทราบได้โดยลำดับภายในหัวใจของตน อันเป็นสถานที่ผลิตหรือที่เกิดที่อยู่ของความวุ่นวายทั้งหลาย โลกย่อมเป็นอยู่เช่นนั้น เพราะคำว่าโลกกับคำว่า อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เป็นสิ่งที่เกี่ยวพันกันไปตลอดสายแยกไม่ออก ถ้าจิตไม่ไปสร้างความวุ่นวายไปสำคัญมั่นหมายสิ่งต่างๆ เหล่านั้นเข้ามาเป็นเรื่องราวกับตัวเองแล้ว แม้สิ่งใดจะเป็นเช่นไรก็เป็นอยู่ตามความจริงของเขา ใจเราก็สะดวกสบาย เพราะมีความเฉลียวฉลาดรอบตัวในการปฏิบัติต่อสิ่งที่มาเกี่ยวข้องสัมพันธ์สัมพันธ์กับเรา

คำว่ามารก็ไม่อยู่ที่อื่นที่ไกล ท่านว่ากิเลสสาร นั้น กิเลสคุณมีที่ไหนเคยได้ยินไหม ไม่เคยมี ท่านกล่าวไว้แล้วแต่กิเลสสาร ไม่ว่าประเภทใด คำว่ากิเลสแล้วย่อมอยู่ที่จิตและเกิดขึ้นที่จิต สร้างความวุ่นวายให้ที่จิต รังควานที่จิต บีบบังคับอยู่ที่จิต จึงเรียกว่ากิเลสสาร สิ่งอื่นไม่ใช่มาร ตัวกิเลสนี้แลเป็นตัวมารอันใหญ่หลวงภายในใจของเราของท่านทุกรูปทุกนามไม่มีเว้น เว้นแต่พระอรหันต์ท่านเท่านั้นที่ไม่มีกิเลสสารเข้าไปเคลือบแฝงหรือแอบแฝงได้

ธรรมะเครื่องปราบมาร พระพุทธเจ้าประทานไว้สมบูรณ์แล้ว ไม่มีข้อหนึ่งข้อใดบกพร่อง สมกับคำว่า สุวากุขาโต ภควตา ธมโม พระธรรมอันพระผู้มีพระภาคตรัสไว้ชอบแล้ว นั้น เพราะรู้ชอบเห็นชอบ การตรัสออกมาด้วยความรู้ความเห็นอันชอบอันเป็นความจริงล้วนๆ นั้น จึงไม่มีการผิดพลาดคลาดเคลื่อนไปไหน ตรงต่อความจริงทุก

สิ่งทุกอย่างทั้งฝ่ายดีฝ่ายชั่ว ทั้งวิธีการละทั้งวิธีการบำเพ็ญ ทรงแสดงไว้โดยถูกต้องทุกแง่ทุกมุม เหมาะสมกับการแก้ไขถอดถอน และเหมาะสมกับการบำเพ็ญทุกแง่ทุกมุมทุกชั้นทุกภูมิไป ไม่มีข้อที่น่าสงสัยในพระโอวาทที่แสดงไว้แล้ว

นิยานิกรธรรม เป็นธรรมเครื่องนำออกจากทุกข์โดยถ่ายเดียว คือนำสิ่งที่เป็นการเข้าศึกทั้งหลายนั้นแล ออกจากใจซึ่งเป็นคลังแห่งพิษภัยและกองทุกข์ทั้งหลาย ความสุขความสบายเริ่มแต่ความสุขเย็นใจขึ้นไป ถึงขั้นสว่างกระจ่างแจ้งด้วยปัญญาเป็นชั้น ๆ จนถึงวิมุตติหลุดพ้น อันเป็นธรรมที่พึงปรารถนาของเราทุกท่าน จะพึงรู้เห็นจากการประพฤติปฏิบัติของตน

งานของพระที่เป็นงานประจำ เหมาะสมกับเพศและหน้าที่ของเราโดยแท้จริงนั้น พระพุทธเจ้าประทานให้แล้ว ยก เกสา โลมา นขา ทนต์ ตโจ ขึ้นเป็นงานชั้นสำคัญ ๆ เพราะสถานที่เหล่านี้หรือวัตถุที่กล่าวเหล่านี้เป็นที่ซ่อนสุขของกิเลสทุกประเภท รวมอยู่ในที่นี้ การคลี่คลายขยายดูสิ่งเหล่านี้ด้วยสติปัญญาของตน ซึ่งเป็นการทำลายหรือชักพอกสิ่งซึ่งมีขาคือกิเลสทั้งหลายออกได้โดยลำดับ จึงไม่ใช่งานเล็กน้อย เป็นงานจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะกิเลสเข้าไปแทรกอยู่หมดทุกแง่ทุกมุมในบรรดาอาการที่กล่าวมา เฉพาะอย่างยิ่งมีห้าอาการนี้ เพราะเป็นอาการอันใหญ่ มี ตโจ เป็นสำคัญมากในตัวของบุคคลทั่วไป

ในร่างกายของเราทุกร่างนี้ ดูให้ถึงตามหลักความจริง มีหนังเท่านั้นเป็นเครื่องฉาบทาเอาไว้ เป็นเครื่องหลอกตาลวงใจของสัตว์โลก ฉะนั้นท่านจึงนำของจริงเข้ามาเพื่อกำจัดของปลอมที่เสกสรรปั้นยอไว้ นั้น ให้จางหายไปด้วยความจริง ตโจ แล้วหนังปริยเหตุ หุ้มห่ออยู่โดยรอบร่างกาย นี้เป็นเครื่องพรางตาของสัตว์ไม่ให้มองเห็นความจริง จึงต้องใช้ความพินิจพิจารณาคลีคลายเอาเพียงหนังบาง ๆ เท่านั้นแหละออก แล้วจะเย็บไปด้วยสิ่งสกปรกทั้งหลาย หมดทุกชั้นทุกอันภายในร่างกายนี้ไม่มีข้อยกเว้นเลยว่าจะไม่เป็นอสุภะอสุภัง ไม่เป็นสิ่งปฏิกุศลโสโครก เต็มไปด้วยสิ่งเหล่านี้ทั้งนั้น มีหนังเท่านั้นเป็นเครื่องหุ้มห่ออยู่ภายนอก ให้หลงภายในว่าเป็นเหมือนกับภายนอกนี้ ความจริงไม่ได้เหมือน สิ่งภายนอกบาง ๆ เท่านั้นที่ปกคลุมหุ้มห่อเอาไว้ นอกนั้นเป็นก้อนปฏิกุศลโสโครกทั้งหมด ยิ่งลึกยิ่งในเข้าไปเท่าไรก็ยิ่งนำขยะแขยงเต็มไปด้วยสิ่งไม่พึงปรารถนา

เราแต่ละคน ๆ นี้ก็คือกองอสุภะอสุภังป่าช้าฝังศพเรดี ๆ นี้แล นี่ก็คือความจริงไม่ใช่ความปลอมดั่งกิเลสเสกสรรปั้นยอเอาไว้ว่าสัตว์ว่าบุคคล ว่าเป็นของสวยของงาม แต่หาของสวยของงามตามคำที่กิเลสเสกสรรไว้อย่างฝังใจนั้นไม่มีเลย มีแต่ของปฏิกุศลทั้งนั้นตามหลักธรรม นี้เพียงขั้นนี้ก็ทำให้สลัดสังเวชแล้วภายในร่างกายของเราไม่มีอะไรอะไรที่จะเป็นสาระเป็นแก่นสาร อนิจจัง ก็ตีตราไว้แล้วอย่างแน่นหนามั่นคง ว่าไม่มี

ขึ้นใดที่จะเป็นสิ่งจรรโลงใจ พอที่จะยึดว่าเป็นเราเป็นของเราได้ตลอดไป นอกจากเพียงอาศัยมันอยู่เท่านั้น

ถ้าพูดถึงเรื่องความสุข เราเคยเห็นอวัยวะต่างๆ นี่แสดงความสุขให้เราเห็นมีขึ้นไต่บ้างไม่ปรากฏ เวลาพบเห็นกันถามเรื่องสุขเรื่องทุกข์กันก็ถามว่า เป็นยังไงสบายดีหรือ เพียงโรคไม่แสดงตัวขึ้นมาในร่างกายเท่านั้นก็ไปเหมาเอาแล้วว่า ร่างกายนี้มีความสบาย ก็พูดกันไปแบบลุ่มๆ เดาะๆ ว่า สบายดี นี้ คำว่าสบายดีก็หมายถึงตอนนั้นโรคไม่กำเริบ หรือว่าโรคร้ายต่างๆ นอนหลับยังไม่ตื่นเท่านั้นเอง หาความสุขจริงๆ ภายในร่างกายนี้ไม่มี จะมีก็เฉพาะเวลารับประทานอาหารสัมผัสสัมพันธ์กับสิ่งที่ตนต้องการบ้างเล็กน้อย น้อยๆ เท่านั้น แต่ก็ไม่พ้นที่จะเข้าไปจูนเจือสิ่งทีบกพร่อง เช่น ความหิวความกระหายซึ่งเป็นความทุกข์อยู่แล้วจนได้แหละ แน่ะ ก็เพียงเข้าไปเยียวยากันเท่านั้น

เราเอาความสุขความสบายจากร่างกายนี้ที่ไหนกัน มองดูแล้วมันไม่มี รับประทานอาหารว่าเอร็ดอร่อย ก็เพียงไปเยียวยาความหิวความกระหาย สัมผัสสัมพันธ์ลึ้นนิดหน่อย ผ่านเข้าไปพอรู้ว่ามันรสอย่างนั้นมันรสอย่างนี้บ๊อบๆ เท่านั้นหายไปแล้วไม่มีเหลือ แล้วจะว่า สุขุ ที่ไหน สุขในการรับประทานอาหารก็เพียงผ่านลึ้นประเดี๋ยวประด๋าวเท่านั้น ไม่ก็ชั่วโหมงทุกข์เพราะความหิวความกระหายก็เริ่มเกิดขึ้นอีกแล้วๆ อยู่นั่นแล

ที่นี้คำว่า ทุกข์ นั้นเป็นสิ่งที่เด่นชัดอยู่แล้วว่า ร่างกายส่วนต่างๆ นี้มีการบีบบังคับกันไปในตัว ส่วนจิตใจก็ถูกบังคับด้วยกิเลสตัณหาประเภทต่างๆ ไม่มีเวลาขยับขี้ตั้งตัวได้เลย ถ้าใช้สติปัญญาพิจารณาแล้ว จะเห็นกองพิษกองภัยเต็มอยู่ทั้งร่างกายและจิตใจของตนอยู่โดยสม่ำเสมอ เพราะสิ่งเหล่านี้ไม่เคยบกพร่องในกายในใจ สิ่งทีบกพร่องก็คือสติปัญญาเป็นต้นเท่านั้น ถ้าพิจารณาให้เห็นแล้วจะคว้ามายึดมาถือว่าเป็นเราเป็นของเรา เป็นสิ่งที่น่ารักใคร่พึงใจได้อย่างไร ยึดไม่ลง เมื่อทั้งสองนี้กลมกลืนกันเป็นเรื่องอนิจจัง ทุกข์ ไปด้วยแล้ว คำว่า อนัตตา เราจะถือว่าเป็นตัวเป็นตนเป็นสัตว์เป็นบุคคล เป็นเราเป็นเขาที่ไหน มันไม่มี ธรรมอันแท้จริงเป็นอย่างนี้

สิ่งที่จอมปลอมก็คือ นิจุจ สุขุ อตฺตตา แฝงกันขึ้นมา นี้ สวมรอยธรรมและมีอำนาจแผ่กระจายครอบงำทั้งร่างกายและจิตใจ กายเป็นของปลอมนั้นกลับกลายเป็นของจริงไปเสียทั้งสิ้น นี้เพราะความเสกสรรปั้นยอของกิเลสประเภทต่างๆ ซึ่งมีอยู่ภายในจิตใจ

ด้วยเหตุนี้ผู้ปฏิบัติจึงต้องใช้ความพินิจพิจารณาอย่างละเอียดลออ ตามหลักธรรมอันเป็นของจริงนี้ เพื่อปราบปรามแก้ไขหรือชักฟอกสิ่งจอมปลอมทั้งหลาย ที่ปักเสียบไว้ทั่วสรรพางค์ร่างกายเหมือนกับเสี้ยนกับหนาม ให้ออกจากร่างกายและจิตใจ โดยลำดับจนกระทั่งหมดโดยสิ้นเชิง

เราจะเห็นได้ชัดเจนที่นี่ ไม่มีใครมาบอกก็ตาม ความจริงบอกอยู่แล้วภายในร่างกายและจิตใจ เพราะธรรมมีอยู่ที่นี่ ความจริงมีอยู่ที่นี่ เมื่อพิจารณาตามหลักความจริงย่อมจะเห็นความจริง เมื่อเห็นความจริงแล้วย่อมปล่อยวางสิ่งจอมปลอมทั้งหลายออกได้โดยลำดับที่ความจริงเข้าถึง แล้วปล่อยวางได้โดยสิ้นเชิง จากนั้นก็เป็นอิสระไม่มีคำว่าเราว่าเขา สักแต่ว่าอาศัยกันไปชั่วระยะเวลาของสิ่งสมมุติที่ได้เกี่ยวข้องกันมาแล้วเท่านั้น ส่วนจิตก็ไม่ติดไม่พัน ไม่แบกไม่หามด้วยอุปาทาน เพราะความลุ่มหลงเป็นสาเหตุเป็นจิตที่บริสุทธิ์ และร่างกายทุกส่วนก็เป็นของจริงตามหลักธรรมชาติของเขา จิตไม่ไปเปลี่ยนแปลงบั่นย่อเขาว่าเป็นอย่างนั้นอย่างนี้อีกต่อไป ต่างอันต่างจริง เมื่อต่างอันต่างจริงแล้ว ย่อมไม่กระทบกระเทือนกัน จึงอยู่เป็นผาสุกโดยหลักธรรมชาติปราศจากสิ่งเสกสรร

หากร่างกายจะมีความเจ็บไข้ได้ป่วยมากน้อย ก็ทราบชัดว่าร่างกายมีความ विकล विकการผิดปกติไปตามสภาพของมัน ทุกขเวทนาก็แสดงขึ้นไปตามความ विकการของร่างกายส่วนต่างๆ เรื่องก็มีเท่านั้น เมื่อความ विकการของร่างกายสงบตัวลง ทุกขเวทนาก็สงบตัวลง หรือเมื่อถึงขีดถึงแดนของมันเยียวรักษาไม่ได้แล้ว ร่างกายก็แสดงความ विकการของตนเต็มที่ ทุกขเวทนาก็แสดงเต็มที่ เป็นเงาตามตัวไปในนั้น แล้วกระจายออกจากกันไปตามความจริงของใครของมัน จิตที่รู้เท่าทันกับสิ่งเหล่านี้้อยู่แล้วก็อยู่ตามความจริงของตน ไม่มีความหวั่นไหวหรือกระทบกระเทือนตนเอง นี่คือผลแห่งการพิจารณา รื้อรอบ หรือทำงานเสร็จสิ้นโดยสมบูรณ์แล้ว นับตั้งแต่กรรมฐาน ๕ ไปถึงอาการ ๓๒ ซึ่งเป็นส่วนรูปกายนี้ เข้าถึงเวทนา ทั้งกายเวทนาทั้งจิตเวทนาไปโดยลำดับ

สัญญา ความจดจำได้หมายรู้ซึ่งเป็นอาการอันหนึ่ง เป็นเงาของจิตเพียงเท่านั้น ไม่ใช่ตัวจริงของจิต การรับทราบจากสิ่งมาสัมผัสที่เรียกว่า วิญญาณ ก็เป็นทำนองเดียวกัน มีแต่อาการ มีแต่เงา ความจำที่เรียกว่า สัญญา ก็เป็นอาการอันหนึ่ง เพราะฉะนั้นสิ่งเหล่านี้จึงมีการเปลี่ยนแปลงยกย้ายไปต่างๆ หากความแน่นอนไม่ได้ ท่านจึงเรียกว่า รูป อนิจจัง, เวทนา อนิจจา, สัญญา อนิจจา, สงขาราน อนิจจา, วิญญาณ อนิจจัง เป็นสิ่งที่แปรสภาพอยู่ตามหลักธรรมชาติของเขา จึงไม่ใช่เป็นสิ่งที่ควรถือเอาแม้แต่ขึ้นเดียว หรืออาการเดียว

การพิจารณาให้รู้เท่าทันและปล่อยวางสิ่งเหล่านี้ จนกระทั่งเชื้อของมันที่จะให้เกิดขึ้นมาเป็นรูปเป็นกาย เป็นภพเป็นชาติซึ่งฝังจมอยู่ภายในจิตใจ ก็ไม่ทนสติปัญญาที่มีความฉลาดแหลมคมทันกันไปได้ และแผ่กระจายออกไปโดยตลอดทั่วถึงภายในภายในจิต เชื้อแห่งภพแห่งชาติท่านกล่าวไว้ว่า อวิชชาปจฺจยา สงขารา ก็ตัวอวิชชาซึ่งเป็น

ตัวสำคัญ จอมกษัตริย์วัฏจักรที่มีอยู่ในจิตนั้นแล มันผลักดันออกมาให้คิดให้ปรุง ให้สำคัญมันหมายลุ่มๆ คลำๆ ไปต่างๆ นานาจนไม่มีประมาณ

ท่านว่า อวิชชาปุจยา สงฺขารา อวิชชาเป็นปัจจัยให้เกิดสังขาร สังขารเป็นปัจจัย ให้เกิดวิญญาน มีความต่อเนื่องกันไป อันนี้ท่านพูดตามอาการๆ ต่อเนื่องกันของ อวิชชา จึงเป็นเหมือนว่าเป็นสายยาวเหยียดไปจนกระทั่งหาที่สิ้นสุดยุติไม่ได้ ความจริง มันเป็นอยู่กับจิต แม้แสดงอาการสืบเนื่องกันยาวเหยียดตามที่ท่านแสดงไว้ ก็แสดงอยู่ ภายในจิตโดยเฉพาะ มิได้ยืดยาวเป็นสายโทรเลขดังที่คาดคิดกัน คือคำที่ว่าอวิชชาทำให้เกิดสังขารนั้น เราแยกออกมาใช้ทางมรรคเพื่อทำลายอวิชชาก็ได้ดังนี้

สังขารที่ปรากฏคิดปรุงขึ้นมาด้วยอำนาจของอวิชชานั้นเป็นอย่างหนึ่ง สังขารที่ คิดปรุงขึ้นมาด้วยอำนาจของธรรมพาให้คิดให้ปรุง เช่น การไตร่ตรองพิจารณา อรรถธรรมแง่ต่างๆ เป็นอีกอย่างหนึ่ง การคิดปรุงขึ้นมาตามธรรมชาติของตนซึ่งเป็น ชั้นธล้วนๆ ของพระอรหันต์ ไม่มีอะไรเข้าเคลือบแฝง ไม่มีอะไรมาบังคับ เป็นสังขาร ประเภทหนึ่ง สังขารประเภทนี้ไม่มีพิษมีภัย ไม่เหมือนสังขารที่เกิดขึ้นมาจากความผลัก ดันของอวิชชา หรืออวิชชาบังคับให้คิดให้ปรุง นี้คิดมากเพียงไรเป็นพิษเป็นภัยทั้งนั้น เพราะเป็นฝ่ายสมุทัยเครื่องผูกมัด คำว่าสังขารจึงแยกได้ ๓ ประเภท คือประเภทสมุทัย ประเภทมรรค และประเภทสังขารของพระอรหันต์ซึ่งเป็นชั้นธล้วนๆ ไม่มีกิเลสเข้าเจือปน

วิญญาน ความรับทราบ ให้เกิดสังขาร ให้เกิดวิญญาน ให้เกิดอายตนะความ สัมผัสสัมพันธ์อย่างนี้ มันอยู่ในจิตดวงเดี่ยวนี้นั้น ท่านแยกไปตามความละเอียดสุขุม ลุ่มลึกของพระพุทธเจ้า ภูมิของศาสดา ผู้ปฏิบัติไม่จำเป็นต้องไปไล่ไปเสี่ยงให้เป็นแบบ เป็นฉบับยืดยาว จะกลายเป็นแปลนบ้านแปลนเรือนแบบโลกๆ ไป ซึ่งความจริงของ การปฏิบัติมิได้เป็นเช่นนั้น

จงย้อนเข้ามาพิจารณาตรงนี้จะรู้หมด นับตั้งแต่ อวิชชาปุจยา สงฺขารา ถึงสมุทโย โหติ และรอบหมดตั้งแต่ อวิชชาเยเตว อเสสวिरาคินิโรธา สงฺขารนิโรโธ จนกระทั่ง เอเวเมตสุส เกลลสุส ทุกฺขกฺขนฺธสุส นิโรโธ โหติ รวมอยู่ที่ใจนั้นทั้งสิ้น ไม่มี อะไรนอกเหนือไปจากนี้เลย ที่ท่านอธิบายเป็นลูกโซ่ไปนั้น ท่านอธิบายอาการของ อวิชชาแสดงตัวต่างหาก จุดรวมของอวิชชา และจุดจบของอวิชชาแต่อยู่ที่การพิจารณา จิตอวิชชาตามกำลังสติปัญญาที่ควรแก่กันแล้วเท่านั้น เรื่องของอวิชชาพาปรุงให้เป็น ชั้นธ มันเป็นชั้นธของสมุทัย ไม่ได้เป็นชั้นธอยู่ตามธรรมดาของตน

เมื่อพิจารณาทำลายรังของภพของชาติคือจิตอวิชชาแตกกระจายออกไปแล้ว จึง ไม่มีอะไรที่จะไปตั้งภพตั้งชาติอีก แม้เจ้าตัวก็ทราบ ถึงจะไม่เคยทราบมาก่อนก็ตาม ดัง

พระพุทธเจ้าทรงทราบเป็นพระองค์แรก แล้วพระสาวกทั้งหลายทราบตามลำดับกันมา อย่างเต็มหัวใจแล้ว ท่านไม่ไปทูลถามพระพุทธเจ้าในเรื่องเหล่านี้เลย เป็นไปตาม สนฺ ทิฏฐิโก ของผู้ปฏิบัติจะพึงรู้เองเห็นเอง เพราะพระพุทธเจ้าไม่ทรงผูกขาดในความรู้ ความเห็นอันจะเกิดขึ้นจากผู้ปฏิบัติดีนั้น ๆ คำว่ารู้รู้อย่างนี้

คำว่าภพชาติหมด หมดที่จิตไม่ได้หมดที่ไหน ภพชาติมีมากน้อยที่เคยเกิดแก่ เจ็บตายมาเท่าไร แม้จะตามนับภพนับชาติไม่ได้ก็ตาม แต่ก็ไม่พ้นหลักปัจจุบันจิตที่ แสดงให้เห็นอยู่ภายในใจ ว่าจิตจะไปเกี่ยวข้องหรือผูกพันกับสิ่งใดอีกอันจะพาให้เกิด ให้ตายต่อไปอีกไม่มี นี่แลธรรมของพระพุทธเจ้าพิสูจน์กันที่จิต พิสูจน์ด้วยการปฏิบัติ ไม่ใช่พิสูจน์ด้วยการท่องการจดจำการเล่าเรียนมาเฉย ๆ ซึ่งได้แต่ชื่อแต่นามของกิเลส ตัณหาอาสวะ ได้แต่ชื่อแต่นามของอรรถของธรรมของมรรคผลนิพพาน ตัวของกิเลส ตัณหาอาสวะแท้ฝังอยู่ในจิตใจไม่มองดูเลย มรรคผลนิพพานซึ่งถูกกิเลสตัณหาอาสวะประเภทต่าง ๆ ครอบเอาไว้ก็ไม่มองดูเพราะไม่สนใจมอง เพราะฉะนั้นการเรียน เฉย ๆ ไม่ได้สนใจในภาคปฏิบัติจึงไม่เกิดประโยชน์อะไร

ท่านจึงสอนให้ถือเป็นความจำเป็นในธรรมทั้งสามที่เกี่ยวข้องกัน คือ ปรียติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ ปรียติ ได้แก่การศึกษาเล่าเรียน นับตั้งแต่ศึกษาจากอุปัชฌายะในกรรม ๕ นั้นเป็นลำดับไป ปฏิบัติ คือนำเอาสิ่งที่ตนเข้าใจ ที่ตนรู้แล้วศึกษามาแล้วนั้นไปปฏิบัติ คลี่คลายขยายดูให้เห็นตามหลักความจริง ดังที่เราพิจารณากรรมฐานหรือปฏิบัติ กรรมฐานนี้แลเรียกว่าภาคปฏิบัติ เมื่อมีภาคปฏิบัติแล้ว ปฏิเวธอันเป็นผลจะพ้นจาก งานนี้ไปไม่ได้ เพราะงานเป็นต้นเหตุ งานเป็นแม่บทที่จะทำให้ผลเกิดขึ้นเป็นลำดับ จน ถึงความรู้แจ้งแทงตลอดหายสงสัยในธรรมทั้งปวง

จิตเป็นของลึกลับมาก เมื่อกิเลสยังครอบอยู่จะพิสูจน์ทำได้อะไรก็ไม่มีทางรู้ นอกจาก ภาคปฏิบัติเท่านั้น ไม่มีอะไรจะสามารถพิสูจน์ให้เห็นความจริงของจิตได้เหมือนการ ปฏิบัติจิตตภาวนาเลย พระพุทธเจ้าเองก็ทรงปฏิบัติมาแล้วอย่างโชกโชนถึงขั้นสลบไสล พระสาวกก็ปฏิบัติมาแล้วด้วยกัน เรียกว่าท่านทำงานทางภาคปฏิบัติมาแล้วทั้งนั้น จึงได้ ผลเป็นที่พอพระทัยและพอใจ ไม่ใช่เพียงเรียนมาแล้วกิเลสก็หลุดลอยไปเอง ต้องมีการ ปฏิบัติด้วยผลจึงจะปรากฏจนถึงขั้นสมบูรณ์ได้

นี่แลการพิสูจน์จิตซึ่งเป็นของลึกลับในขณะที่กิเลสครอบงำอยู่ จึงต้องพิสูจน์ด้วย ภาคปฏิบัติอันเป็นงานเพิกถอนกิเลส จนกระทั่งเข้าถึงกระแสของจิตถึงตัวจิตโดย สมบูรณ์ และเกิดความอาหยาขยาชยไม่สะทกสะท้านดังที่เคยเป็นมา เพราะตนเป็นผู้ รู้เองเห็นเอง เนื่องจากตนเป็นผู้ปฏิบัติมาและรู้มาประจักษ์ใจ จึงหาความสะทกสะท้าน ไม่ได้ สามารถพูดได้เต็มเม็ดเต็มหน่วย เต็มอรรถเต็มธรรม เต็มตามความจริง ดังพระ

พุทธเจ้าซึ่งเป็นศาสดาเพียงพระองค์เดียวเท่านั้น สามารถประกาศธรรมสอนโลกได้โดยตลอดทั่วถึง

ขอให้รู้ความจริงแห่งธรรมขั้นนั้น ๆ ด้วยการปฏิบัติของตนเถอะจะพูดได้ ถ้าไม่รู้พูดไม่ถูก เฉพาะอย่างยิ่งเรื่องของจิตเป็นเรื่องลึกลับสลับซับซ้อนมาก เพราะกิเลสพาให้สลับซับซ้อน ไม่ใช่เรื่องธรรมดาพาให้สลับซับซ้อน นี่ละโลกเราที่ได้หลงกันหลงโลกหลงสงสาร หลงความเกิดแก่เจ็บตายของตนซึ่งเคยเป็นมาไม่รู้ก็ปักก็กัลป์ กิ่งไปกิ่งมาอยู่อย่างนั้นยิ่งกว่าฟุตบอล ก็ยังหลงและลบล้างความเป็นมาของตนได้ โดยเห็นว่าตนไม่เคยเกิดตนไม่เคยตาย ตนไม่เคยทุกข์เคยลำบาก ตนไม่เคยตกนรกหมกไหม้ ตนไม่เคยไปสวรรค์ชั้นใด ๆ

ความจริงสถานที่เหล่านี้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวของจิตชั่วทั้งนั้น จิตดีก็ไปสูง จิตไม่ดีก็ไปต่ำ จิตดีก็เป็นสุข จิตชั่วก็เป็นทุกข์ สถานที่อยู่ของผู้มีสุขมีทุกข์ก็คือนรกสวรรค์ อบายภูมิทั้งสิ้นจนถึงพรหมโลก เหมือนกับสถานที่อยู่ของนักโทษและผู้หาโทษมิได้นั้นแล มันมีอยู่อย่างนั้นจะไปลบล้างได้ยังไง ที่เป็นเช่นนั้นก็เพราะกิเลสพาลบล้าง มันปิดมันบังสิ่งที่เคยเป็นมาของตนเสียอย่างมิดชิดชนิดปิดหูปิดตามองไม่เห็น แล้วก็ยึดเอาความมองไม่เห็นนั้นมาลบล้างสิ่งที่มีว่าไม่มีไปเสียโดยไม่คิดสะดุดใจบ้างเลย นี่ละคนเราที่ทำชั่วปล่อยตัวจนจมมิด และหมดหวังทั้งที่ร่างกายและชีวิตยังมีลมหายใจอยู่ ก็เพราะอำนาจกิเลสตัวพาคนให้มึตบอดนี่แล มีโชติณฟ้าอากาศมืดแจ่มพาให้เป็น

ด้วยเหตุนี้การปฏิบัติจึงเป็นการพิสูจน์ที่แน่นอน ที่จะเห็นผลตามหลักธรรมที่ท่านสอนไว้ เพราะตรัสไว้ตามความมีอยู่เป็นอยู่ของทุกสิ่งทุกอย่าง จิตเป็นวิสัยที่จะรู้จะเห็นสิ่งมีอยู่เป็นอยู่ทั้งหลายได้เต็มกำลังของตัว ทำไม่จะไม่รู้ไม่เห็น ต้องรู้ต้องเห็นได้เมื่อมีเครื่องมือช่วยบุกเบิกเพิกถอนต้องรู้เห็นได้ตามฐานะและกำลังของตน เฉพาะอย่างยิ่งกิเลสประเภทต่าง ๆ มีมากน้อย ต้องรู้ได้ละได้โดยลำดับด้วยอำนาจแห่งการปฏิบัติ ขออย่าให้กิเลสเข้ามาทำงานแทนที่ในวงความเพียรโดยไม่รู้สักตัวเถอะ นี่สำคัญมาก จงระวังด้วยดีทุกระยะไป อย่าเผลอตัวเปิดช่องให้มัน

กิเลสนี้สอดแทรกรวดเร็วยิ่งกว่าสิ่งใดในโลก แหลมคมมากไม่ทันมันง่าย ๆ จึงต้องพูดเสมอถึงเรื่องสติ สตินี้เป็นสิ่งที่จะทันกับกิเลส เมื่อสติมีแล้วจิตก็ย่อมจะปลอดภัยตามฐานะของตนไปโดยลำดับ จากนั้นก็ปัญญาเป็นเครื่องมืออันสำคัญเป็นขั้น ๆ ของปัญญา สามารถฟาดฟันกิเลสประเภทต่าง ๆ ได้ตามกำลังของตนและขาดสะบั้นไปด้วยปัญญา จนไม่มีกิเลสตัวใดเหลือภายในใจเลย

อยู่ที่ไหนก็อยู่เถอะที่นี่ พระพุทธเจ้าจะปรินิพพานานไปสักกี่ปีก็เดือนก็พระองค์ ไม่คิดไม่สงสัยให้เสียเวล่ำเวลา เพราะความจริงที่เป็นอยู่เต็มหัวใจนี้มีอยู่กับตน

แล้ว มีรูปลักษณะอย่างไรที่จะแตกต่างกันกับพระพุทธเจ้าทั้งหลาย และสาวกทั้งหลาย ไม่มี เป็นธรรมชาติอันตายตัวเหมือนกันนี้ทั้งสิ้น นั่นละความจริงชั้นเอกชั้นเต็มภูมิแล้ว เหมือนกัน

อยู่ที่ไหนก็เป็นพุทธะ เป็นธรรมะ เป็นสังฆะ ถ้าจะแยกเป็นอาการนะ ถ้าพูดตามหลักธรรมชาติอันแท้จริงแล้ว ธรรมะอันเดียวเท่านั้นพอ จิตได้กลายเป็นธรรมไปทั้งดวงแล้ว ธรรมกับจิตเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันแล้ว เพราะฉะนั้นคำว่าพุทธะทั้งหลายนั้นจึงไม่เป็นที่สงสัย หายสงสัยทั้งหมด และเข้ากับหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นเราตถาคต นี่แลธรรมแท้ นี่แลคือตถาคตแท้เป็นอย่างนี้ พระสรีระนั้น เป็นเรือนร่างของพุทธะไม่ใช่องค์ของพุทธะ ธรรมะแท้ เป็นเพียงเรือนร่างเท่านั้น จึงมีการเสื่อมสลายแปรปรวนไปได้ตามกาลของมัน ข้อสำคัญขอให้ใจได้เต็มธรรมเถิด ก็เท่ากับได้เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าตามฐานะตามกำลังของตนที่มีธรรมในใจ เมื่อได้ถึงธรรมเต็มภูมิก็ได้เฝ้าศาสดาเต็มองค์ไม่สงสัย

การปฏิบัติเป็นสำคัญมาก ขอให้ทุกท่านพยายามเต็มสติกำลังความสามารถทุกขันธ์ใดเราเคยผ่านมาแล้วด้วยกันไม่เป็นที่สงสัย สุขใดก็ตามที่มีในโลกนี้ พ้นจากความสัมผัสสัมพันธ์ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจของเราไปไม่ได้เลย เราจะต้องเป็นผู้รับทราบทั้งนั้นในสิ่งเหล่านี้ จึงไม่น่าจะสงสัยกับอะไรอีกแล้วในโลกนี้ สิ่งที่เรายังไม่ได้เต็มตั้งจอมปราษฎ์ทั้งหลายท่านแสดง และตรัสออกมาจากความรู้ความเห็นความเป็นจริงของท่าน ความสวยของท่านจริงๆ นั้นเรายังไม่พบเรายังไม่เห็น เริ่มตั้งแต่สมาธิคือความสงบใจ ก็เป็นความสุขประเภทหนึ่งที่แปลกจากโลกอยู่แล้ว ความสุขของสมาธิเป็นชั้นๆ เป็นความสุขที่แปลกจากโลกเป็นชั้นๆ ไปเช่นเดียวกัน ปัญญาเป็นชั้นๆ ที่ได้ตัดกิเลสตัวเสียดิจัยไรออกไปเป็นลำดับ ก็เป็นความสุขประเภทหนึ่งๆ จนกระทั่งปัญญาตัดกิเลสทั้งหลายขาดจากใจโดยสิ้นเชิงแล้ว นั่นเป็น **ปรหม์ สุข** เรียกว่าสุขในวิมุตติธรรมล้วนๆ ไม่มีสิ่งใดเข้าไปเจือปนเลย

นี่เรายังไม่เคยเห็นยังไม่เคยพบ ได้ยินแต่ชื่อของสมาธิ ได้ยินแต่ชื่อของปัญญา ชั้นนั้นๆ ได้ยินแต่ชื่อของมรรคผลนิพพาน ได้ยินแต่ชื่อแต่เสียงท่านบรรลุ ยังไม่เห็นตัวจริงของความบรรลุ ยังไม่เห็นตัวจริงของความบริสุทธิ์ ยังไม่เห็นตัวจริงของความสิ้นจากกิเลสทั้งหลายว่ามีความเลิศประเสริฐประการใดบ้าง ทำไมพระพุทธเจ้าก็เป็นคนธรรมดา สาวกทั้งหลายก็เป็นคนธรรมดา พอตรัสรู้ธรรมบรรลุธรรมแล้วกลายเป็นผู้วิเศษไปได้หมด เป็นเพราะเหตุใด นี่ละการรู้ของจริงมีความแตกต่างกันไปโดยลำดับอย่างนี้

เราเองก็เถอะ ขอให้รู้ธรรมเหล่านี้เป็นลำดับลำดับขึ้นไปจนกระทั่งวิมุตติหลุดพ้น ความพิเศษโดยหลักธรรมชาตินั้นจะไม่มีใครมาเสกสรรปั้นยอกก็ตาม เราไม่เสียดาย เราไม่เกี่ยวข้อง เราไม่กังวล ขอให้ถึงตัวจริงแล้วเป็นที่พอใจ ความพอใจไม่ได้พ้อด้วยความเพลิดเพลนแบบผาดๆ โผนๆ พอใจด้วยความเหมาะสมกับธรรมชาติ พอใจด้วยความพอดีกับธรรมชาติ ท่านว่านิพพานคือเมืองพอฉันทิ ความพอใจอันนี้ก็มีความพอตัวคงเส้นคงวาฉันทินั้นเหมือนกัน เพราะเป็นอันเดียวกัน

ธรรมที่กล่าวมาเหล่านี้เรายังไม่เคยพบเคยเห็น ใครพูดทางไหนเรื่องใดเราก็ตื่น ตาก็ตื่น หูก็ตื่น ใจก็ตื่น ซึ่งล้วนแต่พูดเพราะอำนาจของกิเลสตัดหาความมืดดำกำตาทั้งนั้น ไม่ได้พูดด้วยความรู้แจ้งเห็นจริง พูดอยู่ในวงของสมมุติ เห็น ได้ยิน สัมผัสสัมพันธ์ จากวงสมมุติ มาพูดสู่กันฟังเรื่องนั้นเรื่องนี้ โลกนั้นโลกนี้ บ้านนั้นเมืองนี้ สิ่งนั้นสิ่งนี้พากันตื่น เพราะกิเลสพาให้ตื่น ตื่นอยู่ตลอดเวลาไม่เคยเห็นโทษของมันเลย ทั้งๆ ที่ก็เคยเป็นมาอย่างนั้นแล้ว

ที่กล่าวมาเหล่านี้มีอันใดพิเศษ ทำคนให้วิเศษได้ ทำคนให้เป็นที่พึงใจแก่ตัวเองได้ ให้เป็นที่แน่ใจได้ ไม่ปรากฏ ควรเอามาทดสอบกันกับธรรมกับผู้รู้ธรรมกับท่านผู้ปฏิบัติธรรม ท่านผู้รู้ธรรมเห็นธรรม ท่านผู้มีธรรมเป็นสมบัติ ท่านผู้มีความสุขในธรรม เพราะท่านเหล่านี้ท่านเป็นผู้ที่เคยมีความสุขความทุกข์ในโลกมาพ้อตัวเช่นเดียวกับเราๆ ท่านๆ ไม่เป็นที่สงสัย เหตุใดเวลาท่านประพฤติปฏิบัติธรรมแล้วจึงกลายเป็นผู้วิเศษขึ้นมา ถ้าความรู้ความเห็นความเป็นความสุข สิ่งที่ท่านรู้สิ่งที่ท่านเห็นนั้นไม่เป็นของวิเศษเลยโลกเลยสงสารแล้ว ท่านจะเป็นผู้เลยโลกเลยสงสารเหนือโลกเหนือสงสารได้อย่างไร

นี่เป็นหลักสำคัญที่เราจะนำมาเทียบเคียงทดสอบ จะลบล้างความขี้เกียจขี้คร้าน อ่อนแอความฟุ้งเพื่อเห่อเหิม ความตื่นเต้นไปตามโลกตามสงสารเสียได้ จะไม่มีสิ่งใดเข้ามายุแห่ยกอภินิหารใจได้อีก เนื่องจากอำนาจแห่งความเชื่อความเลื่อมใส ความเอาจริงเอาจ้งมั่นถึงใจทุกอย่าง การปฏิบัติธรรมก็มีกำลัง ความเพียรก็เป็นความเพียร เพราะความมุ่งมั่นเป็นแม่เหล็กเครื่องดึงดูดอันสำคัญ มุ่งมั่นต่อความสุข มุ่งมั่นต่อรสต่อชาติต่อมรรคผลนิพพาน ที่ท่านผู้วิเศษทั้งหลายได้พบได้เห็นแล้วเป็นผู้วิเศษขึ้นมา เราอยากเป็นเช่นนั้น เราอยากพ้นทุกข์เช่นนั้น เราอยากเห็นสุขประภะนั้น

อ้าว ที่นี้ยื่นเข้ามาเยื้องเข้ามาถึงทางเดินเพื่อความพ้นทุกข์นั้น ไม่นอกเหนือไปจากงานที่กล่าวมาเบื้องต้นนั้นเลย นี่เป็นงานบุกเบิกเบื้องต้น อ้าว ทุกข์ก็ยอมรับว่าทุกข์ เราเป็นผู้เริ่มจะดับทุกข์ด้วยความพากเพียร ด้วยทั้งมีครูมีอาจารย์คอยแนะนำสั่งสอนข้อ อรรถข้อธรรมให้ไม่ไขว่คว้า แม้ผู้สอนก็ขอเรียนท่านทั้งหลายโดยตรงว่า ไม่ได้มีความสงสัยใดๆ ในข้ออรรถข้อธรรมที่นำมาสอนหมู่เพื่อน สอนด้วยความถึงใจของตัวเองทุก

อย่าง ออกจากความถึงใจของตนทั้งสุขทั้งทุกข์ ทั้งความรู้ความเห็นมากน้อยที่เป็นมาจากการปฏิบัติ ได้ถอดออกมาจากหัวใจจริง ๆ ไม่ได้เที่ยวตะครุบนั้นลูปคำอันนี้เอามาสอนแบบปาว ๆ แบบตัน ๆ เต่า ๆ เราไม่ตัน เราพูดตามความจริง สอนตามหลักความจริง และสอนด้วยความเข้าใจ จึงไม่เป็นที่สงสัยในการสอนทุกแง่ทุกมุมแห่งธรรม ทุกชั้นทุกภูมิแห่งธรรม ผู้ปฏิบัติเท่านั้นจะยึดและทรงไว้ได้มากน้อยตามกำลังของตน วิธีสอนก็แน่ใจว่าไม่ผิด

นี่คือเบื้องต้นแห่งการบุกเบิกดังที่กล่าวมาแล้วนี้ ท่านผู้ใดมีจริตนิสัยชอบพิจารณาในแง่ในอาการใดของอาการ ๓๒ แห่งร่างกายนี้ เอ้า พิจารณาเถอะเหมือนกันหมด สำคัญที่จริตนิสัยชอบ จับแขนซ้ายก็กระเทือนถึงแขนข้างขวา จับเท้าซ้ายก็กระเทือนถึงเท้าข้างขวา จับอวัยวะส่วนใดส่วนหนึ่งกระเทือนถึงกันหมดเพราะเป็นอวัยวะเดียวกัน พิจารณาอาการใดก็ตามจะวิ่งถึงกันหมด เพราะเป็นกอง อนิจจัง ทุกข์ อนตตา เป็นกองอสุภะอสุภังซึ่งจะเป็นเหตุให้รู้แจ้งแทงทะลุไปตาม ๆ กันหมด สำคัญที่จริตนิสัย พิจารณาให้จริงให้จัง อย่าทำเล่น ๆ กีเลสและมรรคผลนิพพานไม่ใช่ของเล่น

อย่าเสียดายกระแสของจิตที่กิเลสมันผลักดันออกมา วาดภาพลอกเราอยู่ตลอดเวลา ไม่ให้ทำงานอันแท้จริงที่จะรู้ถอนมันได้เลย เพราะอำนาจของมันมาก พอทำอันนี้สักครู่เดียวเท่านั้น มันจะจูดลากไปหาเรื่องนั้นเรื่องนี้ อันเป็นเรื่องเป็นทางเดินของมันทั้งนั้น นั่นแหละมันแสวงหารายได้ แล้วเหยียบย่ำหัวใจเราตลอดเวลาไม่เช็ดหลาบกันเหรอ ความทุกข์เป็นยังไง เพียงหนามยอกเข้าฝ่าเท้ามันก็เจ็บจะตายอยู่แล้ว ให้ภพชาติที่เต็มไปด้วยทุกข์มันยอกลงไปทุกภพทุกชาติตั้งกัปตั้งกัลป์ ไม่เช็ดหลาบตรงนี้จะเช็ดหลาบตรงไหนนักธรรมะนะ ไม่พิจารณาสິงนี้จะพิจารณาอะไร เอาให้เห็นแจ้งเห็นจริงด้วยการปฏิบัติซิ

พิจารณาอะไรเอาให้จริงให้จัง อย่าเสียดายความคิดความปรุง เรื่องอดีตอนาคต มันเป็นไปจากจิตดวงนี้เป็นผู้ลอกอย่างเดียวกัน มีดกับแจ็กเขาเป็นปัจจุบันของเขาตลอดมา มีดกับแจ็ก ๆ เป็นอยู่อย่างนี้ เปลี่ยนไปเปลี่ยนมาอยู่อย่างนี้แหละ ไม่มีอะไรที่น่าสงสัย ต้นไม้ ภูเขา ดินฟ้าอากาศเป็นเรื่องของเขา เป็นเรื่องต้นไม้ ภูเขา ดินฟ้าอากาศหรือฟ้าแดดดินลม มันเป็นสภาพอันหนึ่ง ความจริงอันหนึ่งแต่ละอย่าง ๆ มันไม่มาให้ความสุขความทุกข์เราแต่อย่างใด เราเองเป็นผู้ไปหลง เป็นผู้ไปเพลิดเพลิน เป็นผู้ไปโศกเศร้า เป็นผู้ไปสำคัญมันหมายกับสิ่งเหล่านั้น แล้วก่อทุกข์ขึ้นมาจากในหัวใจตนเองต่างหาก ถ้าเราอยู่เป็นสุข ๆ สงบสุข ๆ ไม่ไปยุ่งกับสิ่งเหล่านั้น อะไรจะมาทิ่มแทงหัวใจเราได้ ก็ตัวอวิชชา ตัวสังขาร ตัวสัญญาอันเป็นตัวพิษภัยที่อยู่ภายในนี้แลเป็นผู้คว้านโน้นคว้านนี้ หลอกโน้นหลอกนี้ หลอกอยู่ไม่หยุดไม่ถอย ผู้เชื่อก็เชื่อไม่หยุดไม่ถอย จมไป

กับมันไม่มีหยุดหลุดพ้น ไม่มีวันเบื่อหน่ายอิมพอลเลย มันน่าหลอกมันถึงหลอก เพราะมนุษย์และพระธุดงค์กรรมฐานเราหลอกง่ายเชื่อง่ายจะตายไป หันหอมกระเทียมแล้วค่อยมาหลอกให้ขึ้นเขียงสับยาก็ยังได้

ที่นี้นำธรรมเข้ามาเป็นงานแทนกิเลส ทำงานอะไรทำให้จริงให้จัง ในขณะที่ทำงานนั้นเหมือนโลกใดๆ ไม่มี มีเฉพาะงานภาวนาเท่านั้นในหัวใจ พิจารณาดูมันร่างกายนี้ตั้งแต่ข้างบนลงไปข้างล่าง ข้างล่างขึ้นไปข้างบน ดูทั้งข้างในข้างนอก เทียบเคียงกันให้ได้ทุกสัต์ทุกส่วน หลายครั้งหลายหนหลายตลบทบทวน จนเป็นที่เข้าใจด้วยสติปัญญา เรื่องความเบื่อหน่ายอิมพอลในสิ่งเหล่านี้จะเป็นขึ้นมาเอง เมื่อสติปัญญาหยั่งลงไปถึงไหน พอตัวที่ตรงไหนแล้ว ถอดเองถอนเอง อุปาทานเป็นผลอันหนึ่งที่มาจากความหลง มันจึงยึด ถ้ารู้แล้วก็ถอนของมันเอง เหมือนนิโรธความดับทุกข์ เมื่อมรรคฆ่ากิเลสตายไปแล้วจะเอาทุกข์มาจากไหน ทุกข์ก็ดับไปเอง เพราะกิเลสต่างหากเป็นผู้ก่อทุกข์ขึ้นมา นี่การพิจารณาก็ให้พิจารณาอย่างนั้น มรรคคือสติปัญญาเป็นต้นเป็นเครื่องประหารกิเลส เมื่อกิเลสดับไป ทุกข์ก็ดับไป กิริยาแห่งทุกข์ดับไปนั้นแลท่านให้นามว่านิโรธ อันเป็นผลของมรรคผู้ทำงาน นิโรธมิได้ทำหน้าที่ดับกิเลสแต่อย่างใด

ให้ทราบเสมอการประกอบความพากเพียร ว่ากิเลสมันแทรกอยู่ตลอดเวลา แม้ตั้งใจอยู่ขนาดนั้นมันยังเป็นความรู้สึกว่าลำบากลำบาก ความรู้สึกว่าลำบากลำบากนั้นแล กิเลสมันแทรกอยู่ มันจะให้ถอย ฉะนั้นจึงว่ากิเลสละเอียดมาก เวลาพิจารณาเข้าไปรู้เข้าไปเท่าไรจึงทราบเรื่องของกิเลสกลมาของกิเลส มันมีเป็นชั้น ๆ ตอน ๆ มีไปโดยลำดับ ลำดดา เดินจงกรมมันก็ตามอยู่อย่างนั้น นั่งภาวนามันก็นั่งอยู่ด้วย เพราะมันอยู่กับใจเราเปลอเมื่อไรต่อเมื่อมัน ถ้าสติปัญญาของเราทรงตัวอยู่ได้มันก็รอดอยู่

จนกระทั่งสติปัญญาเรามีความแก่กล้าแล้ว ก็เริ่มปราบมันละที่นี้ ปราบมันได้โดยลำดับ ๆ จะเห็นได้ชัดต่อเมื่อสติปัญญาแก่กล้า กิเลสตัวหยาบ ๆ ถูกประหัตประหารไปโดยลำดับ จนกระทั่งตัวหยาบ ๆ หายหน้าไปหมดไม่มีเหลือ และรู้ชัดด้วยว่าได้ฆ่าตายแล้วภายในใจ ที่นี้ต้องค้นหากิเลส สติปัญญาขั้นนี้ไม่มีคำว่าเปลอ นั้นฟังซิเมื่อถึงขั้นมันเกรียงไกรเป็นอย่างนั้นแล ชั้นลุ่มลูกคลุกคลานก็รู้กัน เวลานี้กำลังลุ่มลูกคลุกคลานเข้า ตั้งเข้าสติ ทนการบำรุงรักษาอยู่เสมอไปไม่ได้ นี่คือทางเดิน นี่คือทางเจริญของจิต ทางเจริญของธรรมอยู่ตรงนี้ อยู่ที่ความอุตสาหะพยายาม ความบึกบึนความอดทนและต่อสู้อยู่ไม่ถอย นี่แหละคือทางเดินเพื่ออรรถเพื่อธรรม ทางเดินเพื่อการปราบกิเลสให้ราบไปโดยลำดับ จนกระทั่งถึงสติปัญญาอันเกรียงไกรแล้วเป็นอันเดียวกัน สติอันใดปัญญาอันนั้น พอมีอะไรมาสัมผัสก็กระเทือนถึงกันทันที คว้ามบ ๆ นำมาพิจารณา เข้า

ใจแล้วปล่อยๆ แม้อยู่ปกติก็รู้ตัวอยู่เช่นนั้น นั่นแหละท่านว่าสติปัญญาอัตโนมัติ หรือ มหาสติมหาปัญญา

เราได้ยินแต่ชื่อก็คาดคะเนเดาไปอย่างนั้นแหละ ว่ามหาสติมหาปัญญาเป็นอย่างไร พอเข้าถึงใจแล้วรู้เอง อ้อ เป็นอย่างนี้ แล้วจะสงสัยอะไรที่นี้ สงสัยมหาสติมหาปัญญาในครั้งพุทธกาลกับครั้งนี้สงสัยที่ไหนกัน เพราะเป็นอย่างเดียวกันนี้

ตอนนี้ก็เลสมอบเพราะกิเลสมันละเอียดแหลมคมนี้ มันไม่หมอบไม่ได้ต้องถูกประหารแหลก ต้องหาที่หลบซ่อนด้วยอุบายของมัน ปัญญาของเราก็ตามกันอีกชุดค้นกันอีก พอเจอพักก็แสดงว่าได้งานหรือว่าเจอข้าศึกแล้ว ฟาดฟันกันลงไปแหลกแตกกระจาย จุดสุดท้ายก็ถึงจอมกษัตริย์ของมันได้แก่ อวิชชาปจฺจยา สงฺขารา ที่มันครอบหัวใจแล้วพรางตาเราไว้ กลายเป็นความสว่างไสว กลายเป็นความสว่างผ่าเผย กลายเป็นความมองจากลำหญา กลายเป็นความแปลกประหลาดอัศจรรย์ให้ติดให้พันมัน ให้ อ้อยอิงกับมันจนได้ เพลงกลอนสุดท้ายของกิเลสคืออวิชชาแสดงอย่างนี้ สติปัญญาอัตโนมัติพอมมาถึงเพลงกล่อมบทสุดท้ายของอวิชชานี้ ชักเคลิบเคลิ้มหลงไหลไปบ้าง เนื่องจากมันไพเราะเพราะพริ้งจริงๆ

แต่อย่างไรก็ตาม คำว่ามหาสติมหาปัญญาแม้จะติดก็ไม่ได้นอนใจ พิจารณาใคร่ครวญอยู่เสมอ จนกระทั่งแตกกระจายลงไปไม่มีเหลือ นั่นละที่นี้ ได้ทั้งชื่อได้ทั้งการปฏิบัติ ได้ทั้งผลเป็นที่พอใจ

นี่แหละผลของการปฏิบัติตัวเอง ไม่มีอะไรที่จะยากยิ่งกว่าสอนตัวเอง ปฏิบัติตัวเอง ปราบปรามกิเลสซึ่งเป็นตัวต่อต้านที่สุดภายในหัวใจของตัวเอง เมื่อปราบได้แล้วไม่มีอะไรวิเศษยิ่งกว่าจิตดวงที่หลุดพ้นแล้วจากสิ่งกีดขวางกั้นทั้งหลาย เป็นอภิกาลจิต อภิกาลธรรม คือไม่มีกาลไม่มีสถานที่เวล่ำเวลา เป็นธรรมชาตินั้นอยู่เช่นนั้น กาลไม่เข้าไปเกี่ยวข้อง สถานที่ไม่เข้าไปเกี่ยวข้อง ท่านให้ชื่อว่านิพพานเที่ยง จะหมายถึงอะไรถ้าไม่หมายถึงใจดวงคงเส้นคงวาตายตัวแล้วนั้นไม่มีสิ่งที่จะหมาย หมายไม่ถูก ไม่ใช่สิ่งที่จะหมาย เพราะนั่นไม่ใช่สมมุติ ไปหมายก็ไม่ถูก ธรรมชาตินั้นไม่ใช่ธรรมคาคหมาย รู้อยู่กับใจโดยเฉพาะ ปัญหาและทุกข์ทางใจทั้งหมดสิ้นสุดลงที่ อภิกาลจิต อภิกาลธรรม นี้แล

อยู่ที่ไหนอิริยาบถใดก็ตาม ความมีสติให้ระมัดระวังเสมอ ให้มีอยู่เสมอ นี่แหละวิธีการปฏิบัติ อย่าเอาเรื่องความทุกข์ความยากความลำบากซึ่งเป็นสื่อสารของกิเลสเข้ามายุ่งกวน จะมาทำลายวงงานของเราจนได้ ให้ระมัดระวังเสมอ ทุกข์ก็ยอมรับว่าทุกข์แต่ไม่ถอย เอ้า ถ้าเหนื่อยมากก็พักผ่อนเสียก่อน โลกสงสารเขาก็พักผ่อนเหมือนกัน เขาก็เหนื่อยเหมือนกัน เขาก็ทุกข์เหมือนกันกับงานต่างๆ งานใดไม่มีทุกข์ไม่มีในโลกนี้ เป็นทุกข์ทั้งนั้นแหละ แต่ก็จำต้องทำกันเพราะความจำเป็น นี่ก็เป็นความจำเป็นของเราที่

อยากพ้นจากทุกข์ต้องยอมรับกัน ทำไปไม่ถอย เวลาพักก็พัก เวลาสู้ก็สู้ไม่ถอย สุดท้ายก็ไปได้หลุดพ้นได้ ไม่สุดวิสัยของ วิริเยน ทุกขมจฺเจติ คนหลุดพ้นจากทุกข์ได้เพราะความเพียรไปได้

เอาละขอยุติ

พูดท้ายเทศน์

นิสัยของผู้ใจเด็ดเรามองดูก็รู้ อย่างพ่อแม่ครูอาจารย์มั่นเราเนี่ย โอโฮ มองดูเฉยๆ ก็น่ากลัวแล้วนะ จะไม่ให้กิเลสกลัวยังงี้ตั้งแต่เรายังกลัว กิเลสมันฉลาดยิ่งกว่าเราทำไมมันจะไม่กลัววะ มันต้องกลัวละซิ อย่างนั้นแหละครูบาอาจารย์ที่ทรงอรรถทรงธรรมทรงคุณงามความดีต้องเด็ด ปราบความชั่วลงได้ ต้องเด็ดๆ ไม่เด็ดไม่ได้ความชั่วมันรุนแรงเท่าไร ความดีต้องเด็ดต้องรุนแรง ไม่เด็ดไม่รุนแรงไม่ได้ แพน็อก เหมือนที่นี้สกปรกสกปรกมากน้อยเพียงไร เราจะเอาน้ำเพียงแก้วเดียวไปเทลงมันไม่สะอาดใช้ไหมล่ะทำไมมันถึงจะสะอาด น้ำต้องมาก สมมุติว่ากองมูตรกองคูเต็มไปหมดก็ต้องฟาดกันหมดถึงเลย ไม่ใช่ถังแบบธรรมดาๆ นะ แบบใหญ่ๆ ใส่ปุ๊วะเดียวแตกกระจายไปหมดนั้นมันสะอาดด้วยน้ำที่มีกำลังมากกว่า

ความเด็ดจึงผิดกับคำว่าดู เพราะเอาจริงเอาจังต่อทุกสิ่งทุกอย่างด้วยเหตุผลพากันเอาไปพิจารณาหนา การฝึกเจ้าของจะทำอ่อนๆ แอๆ ไม่ถูกทาง อยากให้มีความเข้มแข็งในด้านการต่อสู้กับกิเลส ไม่ปล่อยให้กิเลสเข้มแข็งมาเหยียบย่ำทำลายเรา เราไม่มีทางต่อสู้กับกิเลส มีแต่ความอ่อนแอท้อแท้เหลวไหลใช้ไม่ได้

ผู้ต้องการความสะอาดความดีจากธรรม ธรรมเป็นยังไง ท่านสอนว่ายังไง จะปราบกิเลสประเภทไหนด้วยธรรมประเภทใด ท่านจึงเรียกว่ามัชฌิมาปฏิปทา พระพุทธเจ้าท่านสอนไว้ มัชฌิมา ปฏิปทา ตถาคเตน อภิสมฺพุทฺธา จกฺขุภรณิ ญฺาณภรณิ อุปสมาย อภิญญา สมุโพธาย นิพฺพานาย ส่วตฺตติ นี้แสดงไว้ใน ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร คำว่ามัชฌิมาที่จะสามารถยังความรู้ทั้งหลายที่กล่าวมานี้ให้เกิด คือ ญาณภรณิ ก็เป็นญาณหยั่งทราบอย่างละเอียดแหลมคมมาก ปัญญาหยั่งทราบแหลมคมรองญาณลงมา วิชฺชา โภธิ ความตรัสรู้ เหล่านี้ได้เกิดขึ้นแล้ว นิพฺพานาย ความเป็นไปเพื่อนิพพานแล้วตั้งแต่ออกจากมัชฌิมาปฏิปทานี้ทั้งนั้น ไม่ได้นอกเหนือไปจากมัชฌิมาเลย

ที่นี้คำว่า มัชฌิมา เป็นยังไง มัชฌิมาตามหลักความจริงกับมัชฌิมาที่เราพบเราเจอเราจำต้นเดากันมามันผิดกันใหม่ ผิดกันมาก ยกตัวอย่างเช่น มีทหารสองคน ทั้งสองคนนั้นเรียนหลักวิชายุทธศาสตร์เต็มภูมิเหมือนกัน แต่คนหนึ่งไม่ได้เข้าสู่แนวรบ คนหนึ่งเข้าสู่แนวรบอย่างโชกโชนจนชีวิตเหลือเดนตายออกมา บุคคลทั้งสองนี้ใครจะพูดเหตุการณ์ตามความจริงของการรบในสงคราม ได้ถูกต้องแม่นยำและฉลาดจนกว่ากัน

เล่า ก็ต้องยอมรับเลยที่เดียวว่า ผู้ที่เข้าสู่สงครามนั้นแลเป็นผู้ที่พูดได้ทุกแง่ทุกมุม ตามเหตุการณ์ที่ตนได้ประสบได้เจอได้เห็นด้วยตามา ถึงชีวิตเล็ดลอดออกมาได้ ถ้าโง่ก็ต้องตาย ต้องฉลาดถึงจะรอดพ้นมาได้

ทีนี้คำว่า มัชฌิมาปฏิปทา ว่าเดินทางสายกลาง มันกลางยังไง เราเรียนมัชฌิมาปฏิปทา ว่าเดินทางสายกลาง คือไม่ให้ยิ่งนักไม่ให้หย่อนนัก แล้วเดินยังไงถึงจะไม่ยิ่งถึงจะไม่หย่อน ถึงจะถูกตามหลักมัชฌิมาความมุ่งหมายของธรรมแท้ นี้พอจะนั่งภาวนานิดหนึ่ง กลัวเจ็บกลัวปวด กลัวจะล้มจะตาย กลัวร่างกายจะวิกลพิการ กลัวจะเป็นบ้าเป็นบอ โอ นี่มันจะเคร่งเกินไป แน่ๆ เข้าใจไหมล่ะ จะให้ทานแต่ละชิ้นๆ โอ๊ย ไม่ได้นะนี่มันสิ้นเปลือง เอาไปใช้นั้นใช้นี้เสียดีกว่า นี่เป็นยังไง ทีนี้เราเข้าใจไหมว่านี่มัชฌิมาของใคร ถ้าจะไปทางธรรมมันจะเกินไปนี้ แต่ถ้าไปทางกิเลสเป็นถึงไหนถึงกัน ไม่คำนึงถึงมัชฌิมาว่าเป็นยังไงเลย นี่มันเป็นมัชฌิมาของใคร มันก็มัชฌิมาของกิเลสนั่นเอง เพราะกิเลสมันมีมัชฌิมาเหมือนกันกับเรา

เวลาจะทำคุณงามความดี อยากไปสวรรค์ อยากไปนิพพานก็กลัวเป็นตัณหาเสียบทเวลาอยากตกนรกทั้งเป็นไม่คิดว่ามันเป็นตัณหาหรือไม่นี้มา ไม่คิด เข้าโรงบ้ำโรงบาร์ มันเป็นตัณหาหรือไม่มา ไม่คิด ตีมสุรายาเมา การละเล่นทุกสิ่งทุกอย่างอันเป็นเรื่องของอบายมุข มันเป็นมัชฌิมาหรือไม่มา มันเป็นตัณหากิเลสหรือไม่มา ไม่คิด พอคิดแยกมาด้านอรรถด้านธรรม มันกลายเป็นเคร่งเกินไป อะไรเกินไปเสียหมดนี้เป็นยังไง นี่เป็นความเห็นของกิเลสลากจูงไม่คิดบ้างหรือ กิเลสมันตบมันแต่งให้เรียบร้อยหมดเลย มัชฌิมาของมันแท้ๆ ก็คือ กลางเสื่อกลางหมอนนั้นแล ถ้าจะภาวนาละก็ โอ๊ย ไม้ไหว เหนื่อยยากลำบาก สู้นอนไม่ได้ นอนเสียดีกว่า แน่ๆ ฟังดูซิ แล้วก็ลงกลางเสื่อกลางหมอนนั้นแล พอจะเดินจงกรมหย็อกๆ แหย็กๆ นึก พุทโธ ธัมโม สังโฆ บ้าง เหมือนจะเอาไปฆ่า ถูกมัดไว้เหมือนลิงตีนกระวานกระวาย นั่นกิเลสมันติดมันตื้นมันจะให้ปล่อยจาก พุทโธ ที่จะพาหนีจากอำนาจของมัน จะทำทานก็ดี จะรักษาศีลก็ดี จะเจริญภาวนาก็ดี กลัวแต่จะล้มจะตายไปหมด มีแต่กิเลสมันกัดมันกันมันขัดมันขวางไว้ทั้งนั้น เราไม่รู้ว่ามีมัชฌิมาของกิเลสเป็นอย่างไร มันกล่อมมาตลอดเวลาอยู่แล้ว

นี่พูดถึงเรื่องของนักรบที่เรียนวิชามาด้วยกันทั้งสองคน ผู้หนึ่งเข้าสู่แนวรบอีกผู้หนึ่งไม่ได้เข้าสู่แนวรบ ย่อมเทียบกันได้กับการเรียนการปฏิบัติ ผู้เข้าสู่แนวรบทางด้านปฏิบัติต่อสู้กับกิเลส ผู้นั้นละเป็นผู้พูดมัชฌิมาได้ถูกต้องแม่นยำ เพียงเรียนจดจำมาเฉยๆ ไม่ได้ประมาท เรียนมาเท่าไรก็เรียน จำเท่าไรก็จำเออะ การจดจำไม่ว่าแต่จำได้ชื่อของกิเลสธรรมดา จำได้กระทั่งโคตรแซ่ของกิเลสมันก็ไม่มี ความหมายอะไรถ้าไม่ตั้งใจปฏิบัติ ถ้าไม่ปฏิบัติก็เหมือนกับเราจำชื่อของเสือร้ายต่างๆ ได้นั้นแหละ เสือร้ายกลุ่ม

นั้นๆ มันทำหน้าที่อะไร มันไปหากินทางไหน มันชอบไปทำอะไร เราก็จำได้ ชื่อมันว่า
 อย่างนั้นๆ จำได้ อย่างว่าจำแต่ชื่อเสียร้ายได้เลย จำกระทั่งโคตรแซมมันได้ แต่ไม่ได้ใช้
 ภาคปฏิบัติเข้าไปเกี่ยวข้องกับมัน ก็เสียร้ายที่จำชื่อได้นั้นแหละทำลายโลกอยู่เรื่อยมา
 เพียงจำชื่อเฉยๆ จึงไม่เกิดประโยชน์ ต้องมีภาคปฏิบัติวางแผนการ ไอ้เสียร้ายพวก
 นั้นๆ มันไปทำหน้าที่ปล้นสะดมที่ไหนๆ กันบ้าง เอาที่นี้วางแผนการออกภาคปฏิบัติ
 ดักโน้นดักนี้ ก็จับมันได้เท่านั้นเอง บ้านเมืองก็สงบเย็น นี่คือภาคปฏิบัติ

กิเลสตัณหาที่เป็นเหมือนกันนั้นแหละ ต้องมีภาคปฏิบัติ พอรู้แล้วก็ไปปฏิบัติ
 ให้ทานเป็นยังงไรเราก็ได้ให้ทาน รักษาศีลเป็นยังงไรเราก็ได้รักษา ภาวนาเป็นยังงไรก็ได้ทำ
 ทำตามนี้เรียกว่าภาคปฏิบัติ ไม่ใช่จำเฉยๆ ให้ทานได้ผลอย่างนั้น รักษาศีลได้
 ผลอย่างนี้ ภาวนาได้ผลอย่างนั้น สวรรค์เป็นอย่างนั้น นิพพานเป็นอย่างนั้น ว่าไปเฉยๆ
 จำได้เฉยๆ ไม่สนใจปฏิบัติก็ไม่ได้ไป ก็ไม่ได้ผล

ที่นี้ยื่นเข้ามาถึงภาคปฏิบัติ วิธีการต่อสู้กับกิเลส กิเลสเคยเป็นข้าศึกกับธรรมแต่
 ไหนแต่ไรมา พระพุทธเจ้าก็สอนแล้วว่ากิเลสเป็นข้าศึกของธรรม กิเลสอยู่ที่ไหนที่นี้
 กิเลสอยู่ที่หัวใจคน ธรรมอยู่ที่ไหน ธรรมอยู่ที่หัวใจคน เพราะฉะนั้นคนจึงต้องต่อสู้กับ
 กิเลส การต่อสู้กิเลสต้องมีทุกข์บ้างเป็นธรรมดา กิเลสออกมาไม่ไหน ออกมาวิธีการใด
 กลใดอุบายใด ธรรมก็ต้องหมุ่นเข้าไปๆ วิธีหลบหลีกปลีกตัว วิธีต่อสู้ วิธีบดบดอัย วิธีฆ่า
 ฟัน วิธีปราบปรามกิเลสต้องเป็นไปตามนโยบายของธรรม มีสัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปป
 เป็นต้น หมุ่นกันไปหมุ่นกันมา กิเลสก็ค่อยพังลงไปๆ ด้วยภาคปฏิบัติ นี้จะเรียกว่า
 มัชฌิมา

อ้าว อยากลงไป การอยากพ้นทุกข์ อยากได้บุญได้กุศล อยากไปสวรรค์ อยากไป
 นิพพาน อยากเท่าไรอยากไปเถอะเป็นมรรคทั้งนั้น ไม่ใช่ความอยากเป็นตัณหา
 ถ้ายึดติดนี้ อยากอะไรมีแต่เป็นตัณหา ถ้าจะไม่ให้เป็นตัณหาก็คือเหมือนอย่างคนตายแล้ว
 ละซี ความอยากก็ไม่มี อะไรก็ไม่มี นั่นแหละคนไม่มีกิเลสตัณหาคนประเภทนั้นหรือ
 วิเศษไหมนั้นนะ มันไม่ได้วิเศษวิโสอะไรก็คนตาย รู้ๆ เห็นๆ กันอยู่เต็มบ้านเต็มเมือง
 คนไม่ตายมันต้องอยากนั้นอยากนี้ แต่ระวังอย่าให้มันอยากไปทางผิดเท่านั้นแหละ ถ้า
 อยากไปทางผิดมันเป็นกิเลสเป็นตัณหา ถ้าอยากไปทางถูกเป็นมรรค ให้พากันเข้าใจเอา
 ไว้

ความอยากมีกำลังแรงกล้าเท่าไรความเพียรยิ่งเด็ดเดี่ยว ความอยากความมุ่งมั่น
 เป็นมรรค คือทางดำเนินเพื่อพ้นจากทุกข์ อยากไปสวรรค์อยากไปนิพพาน อยากหลุด
 พ้นจากทุกข์ นี่แหละเป็นความอยากที่รุนแรง และเป็นความกล้าหาญแห่งการต่อสู้
 ความพากเพียร ความอดความทน ความเป็นนักต่อสู้ ถูกความอยากเพื่อไปนิพพานเพื่อ

พันทุกชั้นนี้ตั้งเข้ามาเป็นกำลังอันเดียวกัน หมุนตัวเลย ไม่มีคำว่าวันว่าคืนว่าปีว่าเดือน มีแต่การต่อสู้กันตลอดเวลา เต็ดไหมที่นี้ เวลาความอยากถึงขนาดนั้นแล้ว ต้องเต็ดนักปฏิบัติ กิเลสมีมากน้อยเท่าไร เอ้า เอาให้ฟัง นั้นคำว่าถอย ถอยไม่ได้ มีแต่จะเอากิเลสให้ฟัง เอ้า ถ้ากิเลสไม่ฟัง เราจะฟังก็ฟังถ้าสู้มันไม่ได้นะ แต่คำว่าแพ้ไม่มีในใจ มันเตะเราตกเวทีลงไป ขึ้นมาใหม่ ต่อยกัน มันเตะตกเวทีลงไป ขึ้นมาใหม่ ต่อสู้กันอยู่นั้น หลายครั้งหลายหนกิเลสก็ถูกเราเตะตกเวทีได้เหมือนกัน หลายครั้งหลายหนถูกเตะถูกต่อยแต่ละครั้งแต่ละหนนี้มันเป็นบทเรียนทั้งนั้น

เราแพ้กิเลสตรงไหน แพ้กิเลสด้วยกลอุบายของมันแบบใด เราแก้อุบายของมันแบบนั้น ต่อกันสู้กันได้ ๆ ที่นี้พอเวลากิเลสค่อยเบาบางลงไป เรื่องของอรรถของธรรมคือสมาริก็ดี สติก็ดี ปัญญาที่ดี ก็มีกำลังมากขึ้น ๆ ที่นี้กิเลสต้องหมอบเพราะมันสู้ไม่ได้ สู้ธรรมสู้ธรรมไม่ได้ แต่ก่อนมีแต่เราหมอบ หมอบที่ไหนก็ถูกกิเลสตบต่อยเอาเรื่อย นอนอยู่ก็ร้อง นอนอยู่ก็คราง นั่งอยู่ก็คราง ยืนอยู่ก็อยาก เดินอยู่ก็อยากก็หิว อยู่ที่ไหนก็มีแต่ความรักความชัง ความเกลียดความโกรธเต็มหัวใจ มีแต่กิเลสเหยียบย่ำทำลาย พออุกสติ ปัญญา ศรัทธา ความเพียรฟาดฟันลงไปแล้ว อยู่ที่ไหนก็ไม่มีเพราะกิเลสหมอบ หมอบไปหมอบมา ขูดคั่นหากันไม่หยุดไม่ถอย เจอตัวไหนฆ่าตัวนั้น ๆ เอาจนกิเลสแหลกแตกกระจายไม่มีอะไรเหลืออยู่ในหัวใจแล้ว นั่นละที่นี้ เอ้า พูดเรื่องกิเลสจะเป็นประเภทไหน พูดได้เต็มปาก กิเลสหลุดลอยไปด้วยเหตุผลกลไอะไร พูดได้เต็มปาก ความบริสุทธิ์ภายในหัวใจไม่มีกิเลสเข้ามาเหยียบย่ำตีแหลกเหมือนแต่ก่อน พูดได้เต็มปาก นั้น

นี่ละผู้ออกแนวรบ พูดได้เต็มปาก ไม่เหมือนเราจำได้เฉย ๆ นะ จำได้เฉย ๆ พูดก็พูดไปตามแบบตามแผนนั้นแหละ แยกไปนิดหนึ่งก็แยกไม่ได้ ไม่ทราบจะแยกไปยังไง แต่ผู้ที่เข้าสู่แนวรบมันแยกมันแยะ ไม่เพียงว่าวิชาแนวรบบอกอย่างนั้น จงเดินไปตามแถวนั้น แต่มันเดินชอกแซกซิกแซกไปได้หมด แล้วแต่จะพอหลบหลีกปลีกตัวเพื่อความพ้นภัยหรือเพื่อความชนะ ได้เง้ไหนมันเอาทั้งนั้นนักรบ

นี่ก็เหมือนกัน นักรบกับกิเลส มันควรจะชนะด้วยเง้ไหน ธรรมอาวุธพระพุทธเจ้ามีอยู่หมด ให้คิดขึ้นมาด้วยสติปัญญาของตน คนเราไม่จนตรอก พอเวลาถึงคราวจนตรอกจริง ๆ แล้ว สติปัญญาผลิตขึ้นมาช่วยตัวเองได้แล้วต่อสู้กับกิเลสให้แหลกไปได้จนไม่มีกิเลสเหลือแล้ว นั่นแหละที่นี้ กิเลสมันจะยกกองพลกองพันมาจากที่ไหน อยู่หัวใจดวงใดมันรู้หมด เพราะถูกปราบลงหมดแล้วจากหัวใจ นี่ละภาคปฏิบัติ นี่ละที่ว่ามีชฌิมาปฏิบัติ กิเลสโผนมามีชฌิมาโผนไป กิเลสยกกองทัพใหญ่มามีชฌิมาปฏิบัติก็ต้องเอากองทัพใหญ่สู้กัน ทางโน้นเผ็ดร้อนทางนี้ก็เผ็ดร้อน ทางโน้นผาดโผนทางนี้ก็

ผาดโผน นั่นจึงเรียกว่า มัชฌิมา คือความเหมาะสมๆ กั้นกับการปราบกองทัพข้าศึก ข้าศึกมีจำนวนมากกองทัพเรามีจำนวนน้อย อาวุธเรามีจำนวนน้อยไม่ทันเขาใช้ไม่ได้ ต้องแพ้ อาวุธของเขามีขนาดไหน กองทัพของเขามีจำนวนเท่าไร อาวุธของเราต้องมากกว่าเขา กองทัพของเราต้องมากกว่าเขามันถึงจะชนะ นี่ละกองทัพธรรมท่านว่า กิเลสมี กองทัพขนาดไหน สติ ปัญญา ศรัทธา ความเพียรก็ต่อหมุนตัวเข้าไปให้หนักมือๆ สุด ท้ายกิเลสก็หงายตม ไม่ต้อง กุสลา มาติกาให้มัน เราก็ได้ธรรมอันเลิศแล้ว

เมื่อกิเลสมันหงายตมลงไปแล้ว อยู่ไหนก็อยู่เถอะโลกธาตุนี้ ถ้ามหาทำไม ตาย แล้วจะไปเกิดที่ไหน จะไปเกิดสวรรค์หรือจะไปเกิดพรหมโลกหรือจะไปเกิดนรก ไม่สนใจ ไม่มีอะไรรู้อย่างใจ ปกติใจนี่ก็เป็นนักรู้อยู่แล้ว ก็ยิ่งรู้ตามเหตุตามผล ตามอรรถ ตามธรรมอย่างชัดเจนแจ่มแจ้ง แล้วสงสัยไปไหน เพราะฉะนั้นพระพุทธเจ้าจึงมีเพียง พระองค์เดียว เพราะอุบัติได้ยาก พันได้ยาก ตรัสรู้พระองค์แรกก็แหวกว่ายจากกอง กิเลสตัณหาอาสวะซึ่งเป็นกองข้าศึกขึ้นมาโดยลำพังพระองค์เดียว มาประกาศธรรมสอน โลกให้พวกเราทั้งหลายได้ศึกษาเล่าเรียน ได้ประพฤติปฏิบัติตาม นับว่าเป็นลาภของเรา อย่างประเสริฐ เกิดในท่ามกลางพระพุทธศาสนาแท้ๆ เอาให้จริงให้จัง ประพฤติปฏิบัติ ให้ได้ผลประโยชน์ซี ศาสนาพระพุทธเจ้าไม่ใช่เป็นตุ๊กตาเครื่องเล่นของเด็ก

ธรรมะเป็น สันทิฏฐิโก ศาสนธรรมของพระพุทธเจ้าคือตลาดแห่งมรรคผล นิพพานอยู่โดยดีนั่นแล ไม่ได้มีคำว่าล้าสมัย นอกจากคนล้าสมัยเสียเองเท่านั้น จึงให้ กิเลสมันหลอกให้หาเรื่องราวว่าธรรมะล้าสมัย คนปฏิบัติธรรมเป็นคนครีคนล้าสมัย คนเข้าวัดเข้าวาเป็นคนครีเป็นคนล้าสมัย ศาสนธรรมไม่มีมรรคมีผล มรรคผลนิพพาน ไม่มีปฏิบัติไปเท่าไรก็ลำบากเปล่าๆ มีแต่กิเลสมันหลอก มันหลอกเท่าไรก็เชื่อมั่นเท่านั้น ล่มจมกับมันไปเรื่อย ๆ หาขึ้นดีไม่ได้ ทำไมเราจึงยอมเชื่อมั่นถึงขนาดนั้น กิเลส สรรณิ คัจฉามิ เราไม่ได้เคยเปล่งวาจาถึงมันสักที มีแต่ พุทฺธํ ธมฺมํ สงฺฆํ สรรณิ คัจฉามิ เท่านั้น บทเวลากิเลสแยบที่เดียวเท่านั้นหงายตมๆ มันได้เรื่องอะไร พุทฺธํ สรรณิ คัจฉามิ มีความหมายอะไร ก็มีแต่ความหมาย กิเลส สรรณิ คัจฉามิ เท่านั้นละซิ ถึงไม่เปล่ง วาจาถึงมันก็ตาม ความเชื่อมั่นยอมตามมัน จนไม่รู้สิกลำนึกตัวนั้นแลเรียกว่า กิเลส สรรณิ คัจฉามิ เหลนของกิเลสก็ สรรณิ คัจฉามิ ปุยาตายายของกิเลสก็ สรรณิ คัจฉามิ อะไร ของกิเลสก็หมอบราบ สรรณิ คัจฉามิ ไปหมด พวกเรามันพวก กิเลส สรรณิ คัจฉามิ พิจารณาซิ

เอาให้เด็ดผู้ปฏิบัติธรรม อยากเห็นของจริง มีอยู่ในหัวใจของทุกคนนั่นแหละ พระพุทธเจ้าไม่ทรงผูกขาด ขอให้ปฏิบัติเถอะ ไม่สงสัยมรรคผลนิพพาน กิเลสมันมีกาล มีสมัยที่ไหน มันอยู่ในหัวใจเราตลอดเวลา ทำไมมันไม่เห็นถูกตมถูกว่าบ้างว่ากิเลสล้ำ

สมัย กิเลสทุกประเภทครีๆ ทั้งนั้น กิเลสหมดสมัยนิยมไปแล้ว เลิกยุ่งกับมัน ไม่เห็นคิด ไม่เห็นว่ามันบ้าง ทำไมธรรมเครื่องแก้กิเลสจึงจะหมดไปสิ้นไป ธรรมนี้เป็นของคู่กันอยู่แล้ว นอกจากกิเลสมันกล่อมเราไม่ให้เอาธรรมมาปราบมันเท่านั้น กลัวมันจะหมดอำนาจไป เพราะกิเลสกลัวธรรม มันจึงหลอกพวกเราไว้ไม่ให้เข้าหาอรรถหาธรรมพากันจำให้ตึนะ

เอาละชี้แจงเทศน์ให้นักปฏิบัติ กิเลส สรณ คจุนามิ พัง